

STUDENTI IZ SPLITA NA MUDROSLOVNOM FAKULTETU KR. SVEUČILIŠTA FRANJE JOSIPA I. U ZAGREBU (1874. – 1914.)

UDK: 378-057.875(497.583Split)
:378.4(497.521.2Zagreb)*1874/1914“

Primljeno: 21. kolovoza 2019.

Izvorni znanstveni rad

dr. sc. TIHANA LUETIĆ

Odsjek za povijesne znanosti

Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU

10000, Zagreb, HR

tluetic@hazu.hr

Na temelju podataka iz upisnih nacionala iz Arhiva Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u radu će se analizirati grupa studenata iz grada Splita koja je u razdoblju od osnutka modernog sveučilišta u Zagrebu 1874. do početka Prvog svjetskog rata 1914. studirala na Filozofskom (Mudroslovnom) fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na temelju dostupnih osobnih podataka i podataka o obrazovanju, korištenjem kvantitativne metode napravljena je analiza njihova socijalnog podrijetla, zavičajne i obrazovne strukture, te analiza osnovnih obilježja njihova studija u Zagrebu.¹

Ključne riječi: visoko školstvo, studenti, Split, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, socijalna povijest, 19. stoljeće, 20. stoljeće

Ovaj rad bavi splitskim studentima upisanima na Filozofski (Mudroslovni) fakultet u Zagrebu, koji su studirali u razdoblju od osnutka modernog Sveučilišta u Zagrebu 1874. (Kr. Sveučilište Franje Josipa I.) do početka Prvog svjetskog rata. Metodnom kvantitativne analize, na temelju podataka iz upisnih listova (*nacionala*) analizirani su njihovi osobni podaci i podaci o obrazovanju, koje su studenti sami bilježili prilikom upisa na fakultet, a koji se čuvaju u *Imenicima*

1 Ovaj rad nastao je tijekom rada na projektu Hrvatske zaklade za znanosti *Izvori, pomagala i studije za hrvatsku povijest od srednjeg vijeka do kraja dugog 19. stoljeća* (IP-2014-09-6547).

upisanih redovitih i izvanrednih slušača u Arhivu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.² Rad zapravo predstavlja samo jedan manji prilog istraživanju formiranja splitske intelektualne zajednice na prijelazu stoljeća jer, kako je poznato, studenti iz Dalmacije, pa tako i oni iz Splita, studirali su na čitavom nizu visokoškolskih ustanova na Apeninskom poluotoku, u Austro-Ugarskoj Monarhiji, ali i šire, o čemu je pisano u domaćoj i stranoj historiografiji,³ makar istraživanja nisu konačna te nedostaju podaci s niza sveučilišnih ustanova na kojima su splitski studenti stjecali akademsko obrazovanje.⁴

U razdoblju o kojemu se govori u radu u Zagrebu se otvaraju tri visokoškolske ustanove: Pravni, Teološki i Filozofski (Mudroslovni) fakultet. Potreb-

- 2 Imenici su sačuvani u kontinuitetu za razdoblje 1874. – 1914. te su obilježeni rednim brojevima (dalje u tekstu: AFF, *Imenici*). Valja napomenuti da su u analiziranu grupu studenata ubrojani svi oni koji su ili rođeni u Splitu ili su im roditelji živjeli u Splitu ili su, pak, svoje srednjoškolsko obrazovanje završili u Splitu.
- 3 Dalmatinskim studentima na Sveučilištu u Padovi u ovom razdoblju bavili su se: Michelle Pietro Ghezzi: *I Dalmati all'Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1801-1947*. Atti e memorie della Societa dalmata di storia patria, Venecija XXII/1993., 15-36. i Stijepo Obad: *Studenti Dalmati all'Università di Padova*. Atti, Centro di ricerche storiche, Rovinj XXXI/2001., 469-477. Zasebna objavljena istraživanja o dalmatinskim studentima na drugim inozemnim sveučilištima do sada nisam uspjela pronaći, ali dragocjeni su podaci o njima obznanjeni u popisima o hrvatskim studentima na sveučilištima u Pragu i Beču, koje su objavili Damir Agičić i Iskra Iveljić: Damir Agičić: *Hrvatsko-češki odnosi na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće*. Zagreb 2000., 262-290 (popisi hrvatskih studenata na praškim fakultetima); Iskra Iveljić: *Kroatische Eliten in Wien im 19. Jahrhundert. Eine prosopographische skizze. Appendix: Verzeichnis kroatischer Doktoren der Philosophie an der Universität Wien (1872-1918)*. U: Iskra Iveljić (ur.), *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)*, Zagreb 2015., 499-519; ista: *Kroatische Studenten und Professoren in Wien (1790-1918). Appendix: Verzeichnis kroatischer promovierter Juristen an der Universität Wien (1859-1920)*. U: *The Entangled Histories*, 335-343; isto, *Appendix: Verzeichnis kroatischer promovierter Doktoren der Medizin an der Universität Wien (1872-1894)*. U: *The Entangled Histories*, 345-356. Kratak znanstveno-popularni prikaz o dalmatinskim studentima na Filozofskom fakultetu u Zagrebu objavljen je i u znanstveno-popularnom časopisu *Hrvatska revija*: Tihana Luetić: *Prvi studenti iz Dalmacije na Filozofskom fakultetu*. *Hrvatska revija*, Zagreb VIII/2008. br. 4, 25-30.
- 4 Uz inozemna sveučilišta, u spomenutom razdoblju značajan broj studenata studirao je i na Pravnom te Teološkom fakultetu u Zagrebu, te bi se objavom tih podataka dobila zaokružena slika splitske akademske mladeži na prijelazu stoljeća. Također, za neka buduća istraživanja ostaju otvorena i pitanja društvenog života studentske mladeži iz Splita za vrijeme studija, te utjecaja i značenja akademskih dana provedenih u Zagrebu na njihovo daljnje djelovanje.

no je istaknuti da su se na Filozofskom fakultetu studirale sve struke društveno-humanističkog usmjerenja, ali i one prirodoslovno-matematičkog smjera.⁵ Novo sveučilište u glavnom hrvatskom gradu predstavljalo je nove mogućnosti, ali kod mladeži iz dalmatinskih gradova, ipak, valja istaknuti dugu tradiciju studiranja na inozemnim sveučilištima koja datira znatno dulje od osnutka Zagrebačkog sveučilišta 1874. godine. Akademski mladež iz Splita, kao i ona iz ostatka tadašnje austrijske pokrajine Dalmacije, stoljećima je stjecala visokoškolsko obrazovanje prvenstveno na talijanskim, a potom i na austrijskim sveučilištima i visokim tehničkim školama. Tako je do šezdesetih godina 19. st. primat u izboru sveučilišta među dalmatinskim studentima svakako držalo Sveučilište u Padovi, njegovi pravni, medicinski te filozofski fakultet.⁶ Ipak, nakon 1866., kada je Austrija izgubila sjeverne dijelove Italije, a osobito sedamdesetih godina, studenti iz Dalmacije sve više upisuju austrijska sveučilišta, poglavito ona u Beču, Grazu, Innsbrucku, Pragu.⁷

Osnutkom Sveučilišta u Zagrebu 1874. otvorile su se nove mogućnosti za fakultetsko obrazovanje mladeži iz svih krajeva tada teritorijalno razjedinjenih hrvatskih zemalja. Uloga tadašnjeg Kr. Sveučilišta Franje Josipa I., koju joj je namijenio jedan od njegovih osnivača i mecena biskup Strossmayer, bila je poveznica hrvatskih zemalja, ali i središnja točka kulturnog i znanstvenog okupljanja mladeži iz drugih južnoslavenskih krajeva.⁸ Ipak, brojke upisanih i završenih studenata s teritorija izvan Banske Hrvatske i Slavonije, pokazuju da su se očekivanja od prvog modernog hrvatskog sveučilišta tek djelomično ostvarila. Većinu studenata činili su studenti iz županija i gradova Banske Hr-

5 Na Filozofskom fakultetu postojali su smjerovi društveno-humanističkih i prirodoslovno-matematičkih struka, te tečajevi koji su činili bazu budućih samostalnih fakulteta: radi se o Farmaceutskom tečaju osnovanom 1882., Geodetskom tečaju osnovanom 1908. i Kr. šumarskoj akademiji osnovanoj 1898. (Jaroslav Šidak: *Sveučilište do kraja prvoga svjetskog rata*. U: Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu (dalje: Spomenica 1969.), knj. I., Zagreb 1969., 102-103).

6 Obad: *Studenti Dalmati*, 473.

7 Isto, 474.

8 U svojem govoru u Hrvatskom saboru o potrebi osnivanja akademije znanosti i sveučilišta u Zagrebu J. J. Strossmayer posebno je mjesto dao mladeži iz Dalmacije, te je htio da novo sveučilište bude katalizator promjena u bržem povezivanju razdvojenih hrvatskih krajeva (govor je objavljen u Spomenica 1969., knj. I, 338-339. Vidi opsežnije u Tihana Luetić: *Struktura studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1874.-1914.) po mjestu rođenja i zavičajnosti*. Historijski zbornik, Zagreb LX/2007., 110.

vatske i Slavonije, dok su udjeli studenata iz ostalih krajeva bili skromni.⁹ U razdoblju od osnutka sveučilišta 1874. do 1910. godine studenata iz Dalmacije bilo je upisano od 3 posto (1875.) do 13 posto (1910).¹⁰ Samo kratke komparacije radi, navodimo podatak da je 1876./1877. na Sveučilištu u Grazu bilo upisano 10 posto studenata iz Dalmacije, dakle tri puta više nego u Zagrebu, i taj postotak nije padao u cijelom ovom razdoblju.¹¹

Ovako skromni postoci upisanih studenata iz Dalmacije na novootvorenom sveučilištu u Zagrebu govore o tome kako su se austrijske odredbe o reciprocitetu sveučilišnih diploma itekako odrazile na upisne brojke studenata iz austrijskih dijelova Monarhije, Dalmacije i Istre, a posebice na brojke onih koji su studij završili u Zagrebu.¹² Riječ je bila o odredbama po kojima su studenti iz spomenutih krajeva upisani na Sveučilište u Zagrebu, u slučaju da su se htjeli zaposliti u državnoj službi u svom zavičaju, morali polagati državne i stroge ispite pred austrijskim povjerenstvom. Ukratko: diplome iz ugarskog dijela Monarhije nisu se priznavale u austrijskom (Dalmaciji i Istri). Tek poslije 1904. godine, nakon niza intervencija s hrvatske strane, dolazi do popuštanja austrijskih vlasti prema studentima iz zema-

9 Što se tiče Filozofskog fakulteta u tom razdoblju, situacija je ista kao i na cjelokupnom sveučilištu: studenata iz Banske Hrvatske i Slavonije bilo je 65 %, iz zemalja s područja Balkana bilo ih je 18 %, a ostali skromni udjeli odlazili su na studente iz Dalmacije, Istre i drugih dijelova Austro-Ugarske (Luetić: *Struktura studenata*, 106). Valja spomenuti da su u ovoj značajnoj skupini s područja Balkana najbrojniji bili studenti iz Bugarske koji su se zbog problema na vlastitom sveučilištu, Sveučilištu Sv. Klimenta Ohridskog u Sofiji, upisivali u velikom broju na Sveučilište u Zagrebu, te i na njegov filozofski fakultet, ali ta bugarska emigracija nije se zadržala na studiju u Zagrebu dulje vrijeme.

10 Igor Karaman: *Socijalna i regionalna obilježja studenata na zagrebačkim visokoškolskim ustanovama*, Hrvatska na pragu modernizacije (1750-1918.). Zagreb 2000., 144. Na Filozofskom fakultetu, prema podacima iz studentskih *nacionala*, u razdoblju od 1874. do 1914. bilo je upisano ukupno 8 % studenata iz pokrajine Dalmacije (Luetić: *Struktura studenata*, 109).

11 Gustav Otruba: *Universitäten in der Hochschulorganisation der Donau-Monarchie. Nationale Erziehungsstätten im Vielvölkerreich 1850 bis 1914*, Student und Hochschule im 19. Jahrhundert. Studien und Materialien. Göttingen 1975., 133.

12 O pitanju reciprociteta Sveučilišta u Zagrebu vidi opširnije u: Antun Cuvaj: *Građa za povijest školstva Kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*. Zagreb XI/1913., 442-443. Usp. Igor Karaman: *Socijalna i regionalna obilježja studenata na zagrebačkim visokoškolskim ustanovama*. U: Hrvatska na pragu modernizacije (1750-1918.). Zagreb 2000., 144-145; Šidak: *Sveučilište do kraja prvoga svjetskog rata*, 105; Mirjana Gross: *Studentski pokret 1875-1914*. U: Spomenica 1969., 452-453; Tihana Luetić: *Studenti Sveučilišta u Zagrebu (1874-1914). Društveni život, svakodnevnica, kultura, politika*. Zagreb 2012., 193-198.

lja Carevinskog vijeća: novi propisi o *rigorozima* i državnim ispitima, omogućili su studentima iz Cislajtanije da studij, započeti u Zagrebu, mogu do kraja završiti na Sveučilištu u Zagrebu, uz dopunu da nakon završetka studija, odnosno položenog *rigoroza* i državnog ispita, moraju u Austriji polagati „doknadni ispit“.¹³

Nadalje, jedan od razloga odabira austrijskih sveučilišta, nasuprot onog u Zagrebu, dijelom je i jezična barijera, barem u prvom periodu kada nastava u gimnazijama u Dalmaciji još nije bila vođena na hrvatskom jeziku. Studenti, odnosno maturanti iz Dalmacije, znatnim su pogodnostima bili privučeni na austrijska sveučilišta, a jedna od olakotnih okolnosti kod polaganja ispita svakako je bio jezik. Tako su, primjerice, sveučilišta u Grazu i Innsbrucku dopuštala polaganje ispita na talijanskom jeziku, što je studentima, koji su gimnazije završavali po dalmatinskih gradovima, bilo znatno olakšanje, s obzirom na to da su se s talijanskim snalazili bolje nego s hrvatskim.¹⁴

Osim ovih ograničavajućih mogućnosti, jedan od razloga odabira studija na inozemnim sveučilištima, a ne na onom u Zagrebu, bio je i izbor buduće profesije. Naime, kako je već ranije spomenuto, Sveučilište u Zagrebu nudilo je tek tri fakulteta (Pravni, Filozofski i Teološki),¹⁵ dok su se za sve ostale struke, poput medicine i tehničkih struka, domaći studenti morali uputiti na visokoškolske ustanove diljem Monarhije i izvan nje.¹⁶

U Zagrebu je na Filozofskom fakultetu u razdoblju od 1874. do 1914. ukupno studiralo 58 studenata iz Splita,¹⁷ s time da ih je svega devetero za-

13 Luetić: *Studenti*, 193-194.

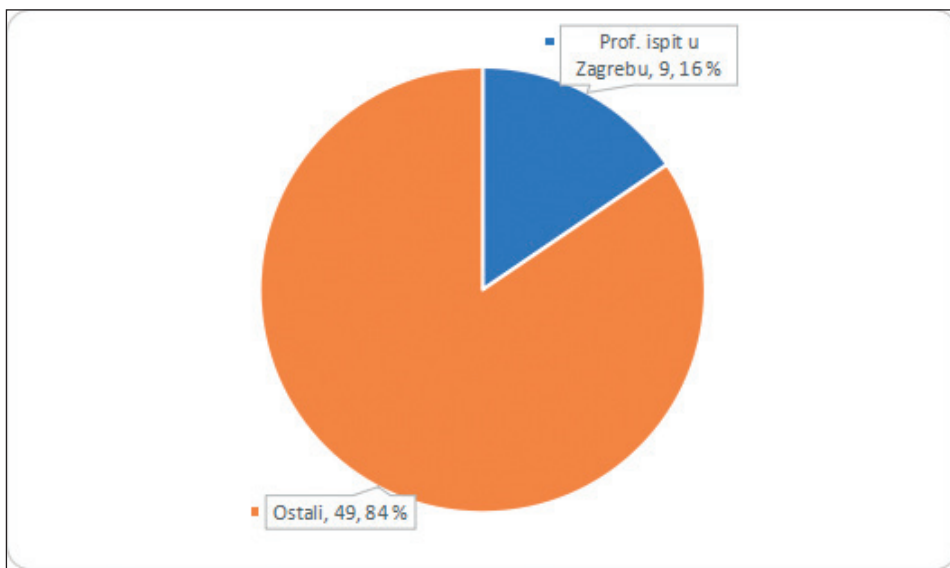
14 Obad: *Studenti Dalmati*, 471.

15 Valja spomenuti da su se u ovom razdoblju na Filozofskom fakultetu otvorili i Farmaceutski (1882.) i Geodetski (1908.) tečaj, te Kr. Šumarska akademija (1897.), u trajanju od dvije, odnosno tri godine. Ovo su bili zameci budućih samostalnih fakulteta, ali mogućnosti studiranja tehničkih struka u to vrijeme u Zagrebu nije bilo. Visoka tehnička škola osnovana je tek 1919. (Šidak: *Sveučilište do kraja prvoga svjetskog rata*, 102-103).

16 Medicinski fakultet u Zagrebu osnovan je tek 1917. Do tada su se domaći budući liječnici školovali na inozemnim medicinskim fakultetima, od kojih su najznačajniji bili oni u Beču i u Padovi. Tehničke struke studirale su se na visokim tehničkim školama (Politehničkim institutima) koje su u sebi imale niz odjela za različita usmjerenja diljem Monarhije. Za domaće studente najvažnije su one u Beču, Pragu i Budimpešti (Hodimir Sirotković: *Prvih 300 godina Zagrebačkog sveučilišta*, u: Smiljko Sokol, ur., Sveučilište u Zagrebu. Zagreb 1987. 42; *Historical compendium of European universities – Répertoire historique des universités européennes*, (ed. Lubor Jílek). Geneva 1984., 114-115, 162, 315-317.

17 Popis studenata s osobnim podacima vidi u tablici na kraju rada.

vršilo studij u Zagrebu, položivši profesorski ispit (16 % upisanih), kako je prikazano na grafikonu 1.

Grafikon 1. Udio studenata iz Splita koji su u Zagrebu položili profesorski ispit 1874. – 1914.

Završeni profesori iz Splita na zagrebačkom Filozofskom fakultetu koji su studij upisali u razdoblju od 1874. do 1914. bili su: Artur (Ardoje) Gavazzi,¹⁸ Frano pl. Jakša,¹⁹ Dušan Manger,²⁰ Mate Scarneo,²¹ Tomo Lukšić Carić,²² Ivan Galvagni,²³ Petar Bulat,²⁴ Lovre Katić²⁵ i Marko Sinovčić.²⁶

Osim polaganja profesorskog ispita, drugi način završavanja studija na Filozofskom fakultetu bilo je polaganje strogih ispita (*rigoroza*) kojima se posti-

18 Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), fond: 502, *Filozofski fakultet u Zagrebu. Ispitna komisija za polaganje stručnih ispita za zvanje profesora srednjih škola* (dalje: Filozofski fakultet), osobni dosje iz 1883.

19 HDA fond: 502, *Filozofski fakultet*, osobni dosje iz 1900.

20 HDA fond: 502, *Filozofski fakultet*, osobni dosje iz 1901.

21 HDA fond: 502, *Filozofski fakultet*, osobni dosje iz 1908.

22 HDA fond: 502, *Filozofski fakultet*, osobni dosje iz 1910.

23 HDA fond: 502, *Filozofski fakultet*, osobni dosje iz 1911.

24 HDA fond: 502, *Filozofski fakultet*, osobni dosje iz 1919.

25 HDA fond: 502, *Filozofski fakultet*, osobni dosje iz 1921.

26 HDA fond: 502, *Filozofski fakultet*, osobni dosje iz 1921.

zao doktorat filozofije.²⁷ Od ove skupine završenih studenata iz Splita, upisanih u spomenutom razdoblju, samo jedan od njih, uz profesorski ispit, položio je i doktorat na Sveučilištu u Zagrebu. Bio je to Lovre Katić, kasnije poznati povjesničar, arheolog, muzealac i konzervator, koji je doktorat iz povijesti polagao 1933.²⁸ Od ostalih studenata, poznati su podaci o doktoratu Artura Gavazzija, poslije uglednog znanstvenika s područja geografije, sveučilišnog profesora na Ljubljanskom i Zagrebačkom sveučilištu. No, on je svoj doktorat postigao u Beču, na tamošnjem Filozofskom fakultetu 1891. godine.²⁹

Iako podaci nisu posve usporedivi, okvirnu sliku odnosa broja splitskih studenata na Filozofskom fakultetu u Zagrebu prema broju Splitskana upisanih na druga sveučilišta u Austro-Ugarskoj Monarhiji pružaju podaci istraživanja domaćih povjesničara na tamošnjim sveučilištima.³⁰ Tako, primjerice, znamo da je u razdoblju od 1872. do 1918. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Beču doktoriralo ukupno 18 studenata iz Splita (u Zagrebu na Filozofskom fakultetu doktorirao je, kako je ranije spomenuto, samo jedan student, dr.

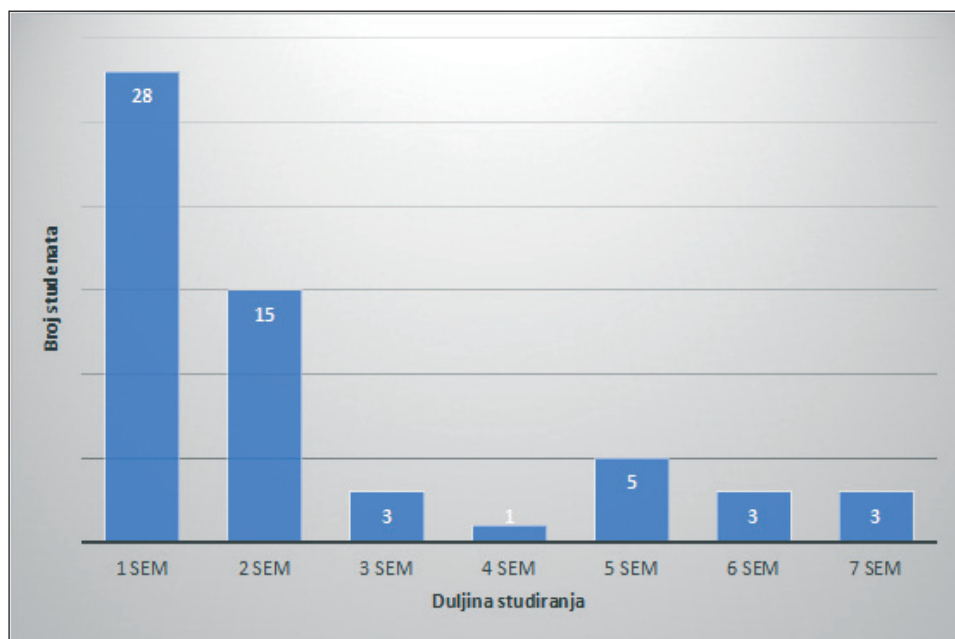
27 Diplomskog ispita u današnjem smislu riječi nije bilo: studenti su nakon odslušanog četverogodišta polagali ili državne ispite za profesore gimnazija i srednjih škola i/ili su se odlučivali za polaganje strogih ispita (*rigoroza*) i stjecanje doktorata.

28 Lovre Katić položio je doktorat iz „narodne historije“ 1933. godine, dakle u periodu nove državne zajednice, ali ovdje ga spominjemo jer je studij odslušao u periodu obuhvaćenom ovim radom (AFF, *Knjiga doktorata*, god. 1933.). Tema njegova doktorata bila je *Saksonac Gottschalk na dvoru kneza Trpimira*. O njemu više vidi u: Slavko Kovačić: *Katić, Lovre*. Hrvatski biografski leksikon, Zagreb VII/2009., 175-176.

29 Iveljić: *Kroatische Eliten*, 503. A. Gavazzi doktorirao je temom iz područja geografije pod nazivom *Der Flächeninhalt der Flussgebiete in Kroatien und Slavonien*. O njemu više vidi u: Dragutin Feletar: *Gavazzi, Artur*. Hrvatski biografski leksikon, Zagreb IV/1998., 604-606.

30 Ovdje se donose podaci objavljenih istraživanja o hrvatskim studentima u inozemstvu. Nažalost, podaci o studentima iz Dalmacije, odnosno iz Splita, na drugim sveučilištima i visokim školama diljem Monarhije i izvan nje, za sada nisu objavljeni. Na ovom mjestu svakako valja spomenuti bazu podataka <http://histedu.isp.hr/baza/> izrađenu od strane znanstvenika Hrvatskog instituta za povijest koji su tijekom istraživačkog projekta „Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj” prikupili podatke svih studenata s područja hrvatskih zemalja (uključujući i Dalmaciju) na visokoškolskim ustanovama Habsburške Monarhije, te je u tijeku njihov unos u navedenu bazu. U vrijeme nastanka ovog teksta, unos podataka za razdoblje kojim se bavi ovaj rad još nije bio završen, ali u svakom slučaju po završetku popunjavanja ove baze, ona će predstavljati izuzetno vrijedan izvor za proučavanje domaće akademske mladeži u 19. st.

Lovre Katić i to nakon promatranog razdoblja).³¹ Na istom je sveučilištu u razdoblju od 1859. do 1920. promovirano ukupno sedam splitskih studenata prava,³² te 16 doktora medicine u razdoblju od 1872. do 1894.³³ U Pragu je na Filozofskom fakultetu tamošnjeg Češkog sveučilišta u razdoblju od 1886. do 1918. bilo upisano četvero studenata iz Splita, na Pravnom fakultetu istog sveučilišta od 1886. do 1918. njih 20, a na Medicinskom fakultetu istog sveučilišta u istom razdoblju jedan student iz Splita.³⁴ Što se tiče Sveučilišta u Padovi, prema istraživanju M. P. Ghezza, od 1879. do 1947. među upisanima, diplomiranim i promoviranim na svim fakultetima bilo je ukupno 45 studenata iz Splita.³⁵

Grafikon 2. Duljina studiranja studenata iz Splita na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1874. – 1914.

31 Iveljić: *Kroatische Eliten*, 499-519. U grupu od ovih 18 studenata uključeni su svi oni koji su za mjesto rođenja naveli Split ili su maturirali na splitskoj gimnaziji.

32 Ista: *Kroatische Studenten*, 335-343.

33 Isto, 345-356.

34 Agičić: *Hrvatsko-češki odnosi*, 262-290.

35 Ghezzo: *Dalmati all'Università di Padova*, 25.

Duljina studiranja studenata iz Splita na zagrebačkom Filozofskom fakultetu uglavnom se poklapa s duljinom studiranja opće studentske populacije u to vrijeme na fakultetu. Najviše studenata bilo je upisano samo jedan semestar (njih 28), potom su slijedili oni s odslušana dva semestra (njih 15), dok ih je najmanje slušalo četiri semestra (samo jedan student). Do *kvadrijenija*, odslušanog četverogodišta, u Zagrebu nije zabilježen niti jedan student iz Splita, ali valja imati na umu da je do 1885. za završavanje studija, odnosno polaganje učiteljskog ispita, bilo potrebno odslušati šest semestara. Tek od 1885., po novom *Propisu o ispitivanju kandidata za gimnazijsko i realačko učiteljstvo u Hrvatskoj i Slavoniji* za taj ispit bilo je potrebno prethodno studirati četiri godine, odnosno *kvadrijenij*.³⁶ Kako je spomenuto, ovakav trend bilježi se među cjelokupnom fakultetskom populacijom.³⁷ Valja, međutim, imati na umu kako na temelju ovih brojki, koje govore o očiglednoj „kratkoći“ studiranja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, ne možemo stvarati sliku o sposobnostima, ambicijama i uspjehu onodobnih studenata, jer ne znamo koliko je njih završilo studij na drugim sveučilištima.

Uz niz faktora koji su utjecali na zabilježenu duljinu studiranja na pojedinom fakultetu, svakako valja istaknuti činjenicu snažne onovremene studentske fluktuacije. Fluktuacija studenata Zagrebačkog sveučilišta u to vrijeme bila je značajna, a osobito je ova pojava bila važna za studente iz Cislajtanije, pa tako i ove iz Splita. Naime, već spomenuti propisi o nepriznavanju diploma postignutih u Zagrebu, primoravali su studente iz Dalmacije da dio studija, kao i završne ispite, nastave na nekom od austrijskih sveučilišta. No, i izvan ove grupe, analizirajući generalno cjelokupnu studentsku populaciju na Sveučilištu u Zagrebu, valja istaknuti činjenicu da je studiranje na više visokoškolskih ustanova u vremenu do kraja Austro-Ugarske Monarhije, bilo više pravilo nego izuzetak. Prema podacima iz Arhiva Filozofskog fakulteta, mogu se saznati podaci o fluktuaciji studenata tog fakulteta jer su pri upisu i/ili po ponovnom vraćanju na studij nakon boravka u inozemstvu, morali donijeti potvrdu o studiranju sa stranog sveučilišta i to se bilježilo u studentske *nacio-*

36 *Akademički propisi za porabu slušalaca u Kr. hrv. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu*, Zagreb 1898. 43.

37 Tihana Luetić: *Duljina studiranja, doktorati i državni ispiti studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu upisanih 1874.-1914.* Časopis za suvremenu povijest, Zagreb XXXIX/2007. br. 1, 162.

nale.³⁸ Ovakvih je studenata s Filozofskog fakulteta u Zagrebu u razdoblju od 1874. do 1914. bilo 435, što je značilo da je blizu 20 posto ukupne studentske populacije tog fakulteta neko vrijeme svoga studija boravilo na inozemnom sveučilištu.³⁹ Što se tiče grupe splitskih studenata na Filozofskom fakultetu, od njih 58, ukupno su desetorica zabilježila prelazak s nekog inozemnog sveučilišta ili visoke škole.⁴⁰ Bili su to Luka Bitanga (Sveučilište u Pragu),⁴¹ Mirko Buić (Visoka tehnička škola u Pragu),⁴² Pavao Burić (Sveučilište u Grazu),⁴³ Ivan Galvagni (Sveučilište u Pragu),⁴⁴ Kvintilian Grisogono (Sveučilište u Beču),⁴⁵ Antun Lukić (Visoka tehnička škola u Beču),⁴⁶ Tomo Lukšić Carić (Sveučilište u Pragu),⁴⁷ Dušan Manger (Visoka tehnička škola u Beču),⁴⁸ Marko Nani (Sveučilište u Münchenu)⁴⁹ i Mate Scarneo (Sveučilište u Beču).⁵⁰ O razlozima prelaska iz jednog akademskog centra u drugi teško je govoriti, ali može se pretpostaviti da su materijalna situacija i zahtjevnost studija svakako igrali važnu ulogu. U svakom slučaju, ta fluktuacija studenata iz hrvatskih zemalja, pa tako i spomenute grupe iz Splita, u drugoj polovici 19. i početkom 20. sto-

38 Iz upisnih *nacionala* studenata Filozofskog fakulteta, na temelju potvrde inozemnih sveučilišta, mogu se saznati brojke studenata koji su na studij u Zagreb došli nakon studija na nekom inozemnom sveučilištu, ili su za vrijeme studija u Zagrebu odlučili studirati vani nekoliko semestara, pa se potom ponovno vratili na Zagrebačko sveučilište.

39 Luetić: *Duljina studiranja*, 167. U tehničkom smislu, ta pojava, odnosno migriranje onovremenih studenata, njihovo prebacivanje i fluktuacija sa studija na studij, sveučilišta na sveučilište, nije predstavljala nikakvu zahtjevniju administrativnu proceduru: kao i ostala sveučilišta u Monarhiji, i Zagrebačko je sveučilište priznavalo prijelaz na neko strano sveučilište i obratno, s donesenim dokazom o polasku predavanja, u vidu sveučilišnog indeksa, ili *dimisorija* (odlazne svjedodžbe) (Tihana Luetić: *The Migration and Experiences of Croatian Students at Universities of the Austro-Hungarian Empire at the Turn of the Century*, in: *The Entangled Histories*, 268).

40 Nažalost, podaci o onima koji su trajno napustili studij u Zagrebu i otišli studirati vani, nisu zabilježeni.

41 AFE, *Imenici*, br. 60.

42 AFE, *Imenici*, br. 76.

43 AFE, *Imenici*, br. 22.

44 AFE, *Imenici*, br. 68,

45 AFE, *Imenici*, br. 53.

46 AFE, *Imenici*, br. 39.

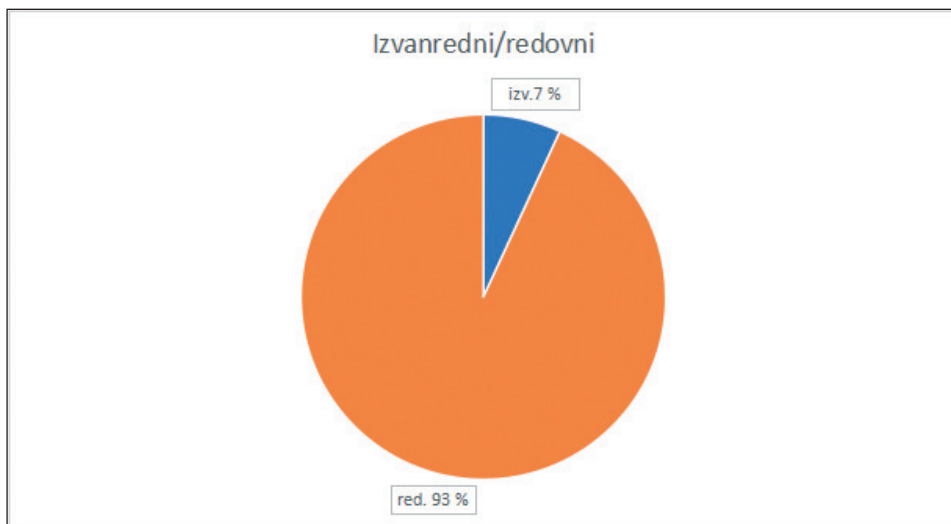
47 AFE, *Imenici*, br. 60.

48 AFE, *Imenici*, br. 17.

49 AFE, *Imenici*, br. 76.

50 AFE, *Imenici*, br. 48.

ljeća, promatrana u procesima dugoga trajanja, imala je iznimno značenje, ne samo za pojedince koji su studirali po inozemnim sveučilišnim centrima, već i za razvoj građanskog društva u matičnoj zemlji u najširem smislu.⁵¹

Grafikon 3. Udjeli redovnih i izvanrednih studenata iz Splita na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu 1874. – 1914.

Od ukupnog broja studenata iz Splita koji su se upisali na Filozofski fakultet u Zagrebu, većina njih bili su redovni studenti (93 %), dok ih je tek nekoliko (njih četvero, 7 %) upisalo izvanredan studij.⁵² Prema onovremenim akademskim propisima, pravila se jasna razlika između redovnog i izvanrednog

51 Govoreći o konkretnim brojkama akademske godine 1905./1906., prema podacima iz statističkog godišnjaka, na sveučilištima i visokim školama Monarhije bilo ukupno upisano 423 studenta iz Hrvatske. Radi usporedbe, na Zagrebačkom sveučilištu iste godine bila su upisana 1092 studenta, što znači da je više od trećine hrvatskih visokoškolaca studiralo izvan zemlje (Luetić: *The Migration*, 264). O značenju hrvatskih studentskih migracija u ovom razdoblju vidi opširnije u: na ist. mj., 287-289.

52 Četvorica izvanrednih studenata iz Splita koji su se upisali na Filozofski fakultet bili su: Artur Gavazzi (AFF, *Imenici*, br. 7, 8 i 9), Ante Roje (AFF, *Imenici*, br. 15), Antun Karlovac (AFF, *Imenici*, br. 14, 15 i 16) i Antun Kuzmanić (AFF, *Imenici*, br. 5). Od njih četvorice, Gavazzi se već nakon prvog semestra prebacio na redovan studij, a Antun Karlovac pohađao je Farmaceutski tečaj.

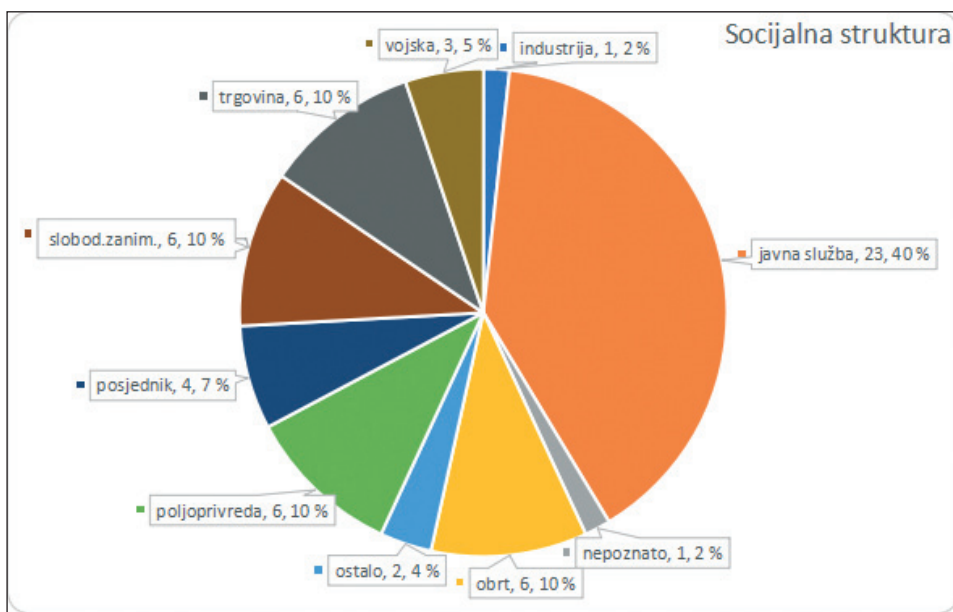
studija, te su se studiji razlikovali i po svojim pravima i po svojim obavezama.⁵³ Temeljna razlika bila je ta da su redovni studenti mogli diplomirati, obavivši sve obaveze vezane uz studij, dok su izvanredni samo slušali predavanja, bez mogućnosti polaganja završnih ispita (ukoliko se nisu prebacili na redovno studiranje). Ovakvi omjeri upisanih SPLICANA govore o prirodi njihova studija, odnosno ukazuju na činjenicu kako je većina njih upisala studij radi stjecanja diplome iz svoje struke, bez obzira na mjesto završetka studija.

Uzimajući u obzir studentske osobne podatke, dostupne u *nacionalima*, moguće je napraviti analizu njihove zavičajne, vjerske i socijalne strukture, kao i prethodno obrazovanje i studijskih grupa. Kako je već na početku naznačeno, u analiziranu grupu studenata, pod pojmom „splitski studenti“ ubrojani su svi oni koji su ili bili rođeni u Splitu ili su im roditelji živjeli u Splitu ili su, pak, svoje srednjoškolsko obrazovanje završili u Splitu. Ako napravimo raščlambu zavičajne strukture ove grupe studenata, odnosno one po mjestu rođenja, saznajemo da je svega njih 12 rođeno u Splitu. Svi ostali rođeni su, u najvećem broju, po različitim gradovima i mjestima Dalmacije (troje u Trogiru, po dvoje u Janjini na Pelješcu, Kninu, Milni na Braču, Mostaru, Postirama na Braču, Solinu i Vrgorcu, te po jedan u Biskom, Bjelovaru, Cavtatu, Crikvenici, Dubravi, Dubrovniku, Gornjem Selu na Šolti, Imotskome, Jelsi na Hvaru, Komiži na Visu, Lastovu, Lošinju, Makarskoj, Mircima na Braču, Novom kod Trogira, Novigradu kod Zadra, Omišu, Pitvama na Hvaru, Starom Gradu na Hvaru, Sućurju na Hvaru, Sumartinu na Braču, Sutivanu na Braču, Šibeniku, Visu, Vrbniku na Krku, Vrlici, Vrpolju, Zadru, Žednome). Po mjestu zavičajnosti oca, odnosno skrbnika, njih ukupno 49 bilo je zavičajno u Dalmaciji, a ostali po jedan u Hercegovini, Ličko-krbavskoj županiji, Moravskoj, Zagrebu, dvoje u Istri, dok trojica nisu upisali podatke.

53 Redovni studenti mogli su postati samo završeni učenici gimnazija s položenom maturom (ispitom zrelosti). Kao izvanredni studenti mogli su se upisati svi oni koji još nisu položili ispit zrelosti ili završeni učenici drugih škola (realke, učiteljske, bogoslovije i dr.). Što se obaveza tiče, čini se da je izvanredan studij, osim u slučaju da je student kasnije prešao na redovno studiranje, služio zapravo samo kao neformalna nadopuna obrazovanja studentima koji su htjeli proširiti svoje znanje iz neke struke, ili su se htjeli pripremiti za polaganje mature, a s time i za redovni studij. S druge strane, redovni studenti bili su dužni polaziti predavanja iz predmeta koje su prijavili, zatim su imali strogo utvrđeni red predavanja po kojemu su slušali kolegije, te su na kraju svakog *polječa* morali polagati kolokvije ukoliko su primali stipendiju ili su željeli biti oslobođeni od plaćanja *naukovine*. Na kraju studija, apsolvenci redovnog studija Filozofskog fakulteta mogli su se prijaviti za stručni ispit za profesore na srednjim školama i *realkama*, kao i na tzv. stroge ispite (*rigoroze*) (*Akademčki propisi*, 4-5).

Analiza podataka o vjeroispovijesti studenata pokazuje kako se po tom pitanju radilo o homogenoj grupi: svi studenti izjasnili su se kao rimokatolici, samo je jedan student bio grkokatoličke vjere.⁵⁴ Što se tiče podataka o nacionalnosti, u skladu s tadašnjom austrijskom statističkom praksom, njih u studentskim *nacionalima* nema.⁵⁵

Analiza socijalne slike splitskih studenata na Filozofskom fakultetu, napravljena na temelju podataka o zanimanju očeva, odnosno skrbnika, koje su studenti navodili u upisnim *nacionalima*, otkriva iz kakvog su socijalnog, obrazovnog i materijalnog okruženja dolazili.

Grafikon 4. Socijalna slika studenata iz Splita na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu (1874. – 1914.) prema zanimanju očeva/skrbnika

54 Riječ je o Mariju Nikoliću, rođenom u Vrlici, sinu Vjekoslava, učitelja u Splitu (AFF, *Imenici*, br. 80).

55 Sve do kraja Monarhije, nacionalnost se u austrougarskim popisima, pa tako ni u studentskim *Imenicima*, nije navodila. Iako su već u 19. stoljeću Hrvati i drugi narodi završili proces nacionalne integracije, službena statistika nije do kraja Monarhije izlazila s podacima o nacionalnoj pripadnosti (Božena Vranješ-Šoljan: *Obilježja demografskog razvoja Hrvatske i Slavonije: 1860.-1918.* Radovi Zavoda za Hrvatsku povijest, Zagreb XXXI/1998., 48).

Već i površna raščlamba ukazuje na to da su splitski studenti u Zagrebu pripadali obiteljima različitog društvenog statusa, iako je najveću skupinu činila grupa sinova javnih službenika (40 %). Ono što je važno istaknuti za zanimanja javnih službi, jest činjenica da su unatoč svojoj šarolikosti, sva zanimanja koja su ubrojena u ovu grupu imala zajednička obilježja u smislu socijalne, odnosno materijalne sigurnosti i minimalnog srednjoškolskog obrazovanja. Obitelji takva socijalnog i materijalnog statusa, u velikom su broju slali svoje sinove na daljnje školovanje. U slučaju splitskih studenata, među javne službenike ubrojani su svi oni čiji su očevi bili zaposlenici javnih, odnosno državnih ili općinskih ustanova različitih profila (učitelji, činovnici suda, pošte, financijskih ureda, poreznici, carinici i sl.). Visoki udio sinova javnih službenika zabilježen je i u općoj studentskoj populaciji na fakultetu (na Filozofskom fakultetu u razdoblju od 1874. do 1914. bio je upisan 31 posto sinova javnih službenika).⁵⁶ Očevi slobodnih zanimanja također su, u skladu sa svojim obrazovnim i ekonomskim statusom, slali svoje sinove na visokoškolske ustanove, ali u odnosu na javne službenike, njihovih sinova je na Filozofskom fakultetu značajno niži broj, kako među splitskim studentima, tako i među općom studentskom populacijom: među splitskim studentima toj je skupini pripadalo 10 posto studenata,⁵⁷ a u općoj populaciji na fakultetu 7 posto.⁵⁸ Nadalje, jednakog postotnog udjela među splitskim studentima na Filozofskom fakultetu činili su oni čiji su očevi bili zaposleni u trgovini (10 %), obrtu (10 %) i poljoprivredi (10 %). Kod skupine trgovaca i obrtnika teško je utvrditi o kakvom se poslu radilo, ako je navedena samo općenita naznaka zanimanja (je li bila riječ o vlasniku većeg poduzeća ili, pak, o sitnom obrtniku, teško je reći), no u svakom slučaju razvidno je da su i sinovi ovog građanskog

56 Tihana Luetić: *Socijalna slika studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1874.–1914.)*. Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, Zagreb XXIV/2006., 206.

57 U tu skupinu među splitskim studentima ubrojani su: Frano pl. Jakša, sin Nike, javnog bilježnika u Visu (AFF, *Imenici*, br. 17, 20, 22); Dušan Manger, sin Ivana, odvjetnika u Splitu (AFF, *Imenici*, br. 17, 18, 20), Ivan Galvagni, sin Frane, ljekarnika u Splitu (AFF, *Imenici*, br. 56, 68, 69, 70), Antun Karlovac, sin Vinka, odvjetnika u Supetru (AFF, *Imenici*, br. 14, 15 i 16), Kvintilian Grisogono, skrbnik mu je bio Prvislav Grisogono, odvjetnik u Sinju (AFF, *Imenici*, br. 53) i Mirko Buić, sin Jurja, liječnika u Splitu (AFF, *Imenici*, br. 76).

58 Luetić: *Socijalna slika*, 206–207.

sloja bili zastupljeni među akademskom mladeži.⁵⁹ Kada se spominje skupina studenata pod pojmom „poljoprivreda“, valja također imati na umu kako podaci iz izvora vrlo često ne daju mogućnost detektiranja konkretnog slučaja, pa ne možemo zaključiti radi li se o sinu težaka ili o sinu veleposjednika, jer su obično navedeni pod općim pojmom „poljoprivrednika“.⁶⁰ Postoci ovih triju skupina (trgovci, obrtnici i poljoprivrednici) također se uglavnom poklapaju s udjelima studenata iz takvih obitelji na općoj fakultetskoj razini.⁶¹ S najmanjim udjelom bili su zastupljeni studenti čiji su očevi bili posjednici (7 %) i pripadnici vojske (5 %).

Uz socijalnu strukturu vezano je i pitanje stipendija koje su se dijelile studentima sveučilišta iz različitih državnih i privatnih zaklada, temeljem socijalnog kriterija uspjeha na studiju. Među splitskim studentima, njih četvorica primala su stipendije tijekom studija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bili su to Augustin Ujević, Artur Gavazzi, Petar Smodlaka i Josip Barać. Augustin Ujević primao je stipendiju tijekom ljetnog semestra 1910./1911., te zimskog semestra 1911./1912., u iznosu od 210 kr. iz privatne zaklade grofa Lilienberga. Stipendiju za studij podijelilo mu je Predsjedništvo c. kr. namjesništva u Zadru.⁶³ Osim toga, godinu ranije, u ljetnom semestru 1909./1910. imao

59 Splitski studenti koji su u rubrici zanimanja oca naveli „obrtnik“ bili su: Tomo Lukšić Carić (AFF, *Imenici*, br. 49, 52, 53, 56, 61), Marko Sinovčić (AFF, *Imenici*, br. 76), Dinko Kargotić (AFF, *Imenici*, br. 77), Marko Nani (AFF, *Imenici*, br. 77), Marin Katalinić (AFF, *Imenici*, br. 60, 61, 65, 66, 70, 72) i Petar Sentinella (AFF, *Imenici*, br. 72). Sinovi trgovaca bili su: Mate Scarneo (AFF, *Imenici*, br. 48, 49, 52, 53, 56, 60), Antun Kuzmanić (AFF, *Imenici*, br. 5), Oskar Doležal (AFF, *Imenici*, br. 72, 73), Ivo Šimetin (AFF, *Imenici*, br. 81), Edgard Giori (AFF, *Imenici*, br. 72, 73, 76) i Nikola Pavković (AFF, *Imenici*, br. 31).

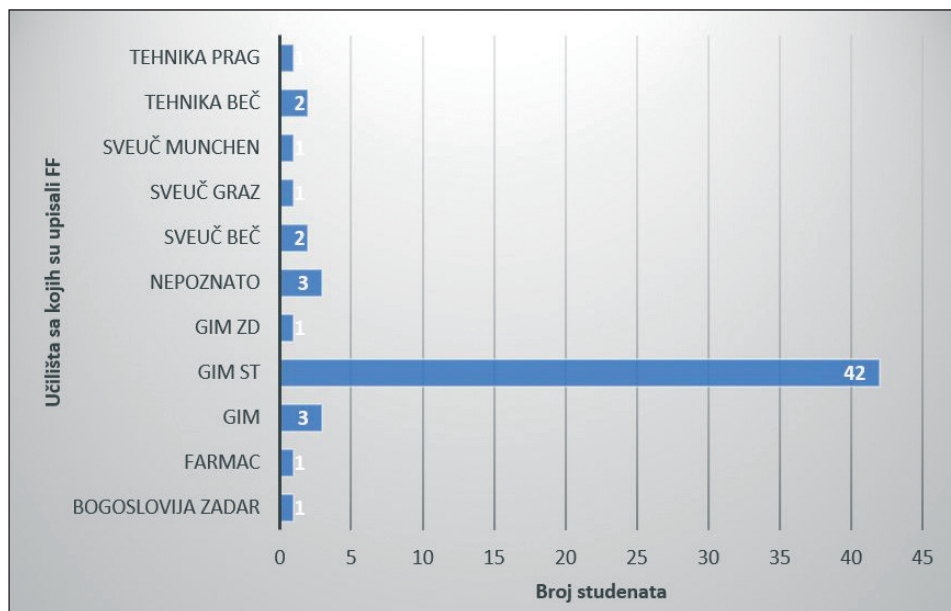
60 Studenti Lovre Katić (AFF, *Imenici*, br. 56, 76) i Petar Bulat (AFF, *Imenici*, br. 56) naveli su da su im očevi težaci, dok su Fran Bavčević (AFF, *Imenici*, br. 65, 70), Frano Cvjetiša (AFF, *Imenici*, br. 56), Matej Trinajstić (AFF, *Imenici*, br. 3) i Ante Belas (AFF, *Imenici*, br. 31, 32) naveli da su im očevi poljodjelci.

61 Luetić: *Socijalna slika*, 207.

62 Iako je teško govoriti o obilježjima ove grupe jer se ne može jasno utvrditi socioekonomski položaj pojma „posjednik“, odnosno ne može se razaznati o kakvoj se vrsti i veličini posjeda radilo, sinovi splitskih posjednika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu bili su: Ivan Jelavić (AFF, *Imenici*, br. 69, 70), Josip Kljaković (AFF, *Imenici*, br. 60, 61), Antun Gotovac (AFF, *Imenici*, br. 52) i Ivo Juras (AFF, *Imenici*, br. 48, 49).

63 Iz arhiva Filozofskog fakulteta, sa sjednica Proforskog zbora, saznaju se zanimljive okolnosti vezane uz Ujevićevo stipendiranje, odnosno razlozi zbog kojih je izgubio stipen-

je plaćenu polovicu cijene u akademskoj menzi u Zagrebu.⁶⁴ Artur Gavazzi primao je sveučilišnu stipendiju iz Strossmayerove *Zaklade za uboge slušače Kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu*, podijeljenu od strane akademskog senata u iznosu od 50 for. u zimskom i ljetnom semestru 1882./1883.⁶⁵ Petar Smodlaka primao je stipendiju iz privatne zaklade dr. Ivana Burattija u iznosu od 100 for. tijekom četiri semestra: u ljetnom semestru 1895./1896., tijekom oba semestra 1896./1897. i zimskog semestra 1897./1898.⁶⁶

Grafikon 5. Srednja i visoka učilišta s kojih su studenti iz Splita upisali Mudroslovni fakultet u Zagrebu (1874. – 1914.)

diju. Naime, u lipnju 1912. tijelo koje mu je podijelilo stipendiju, Predsjedništvo c. kr. namjesništva tražilo je izvješće o njegovu ponašanju jer je uzorno ponašanje bilo preduvjet za dobivanje i nastavak korištenja stipendije. Dekanat fakulteta, nažalost, nije imao pozitivne ocjene o svojem studentu jer ne samo da „predavanja uopće nije polazio”, nego je i falsificirao kolokvijalne svjedodžbe, koje su trebale dokazati uspješnost njegova studiranja. Da stvar bude gora, nije se odazivao ni na pozive dekana da u dekanatu službeno obrazloži situaciju oko falsificiranja. Ujević je, zapravo, već u to vrijeme otišao u Beograd (Luetić: *Studenti*, 238; ista: *Prvi studenti iz Dalmacije*, 28).

64 AFE, *Imenici*, br. 69, 70, 71.

65 AFE, *Imenici*, br. 8.

66 AFE, *Imenici*, br.

Što se tiče učilišta iz kojih su budući studenti iz Splita upisivali Filozofski fakultet, razvidno je da je najveći broj njih upisao studij nakon mature na splitskoj gimnaziji, njih 42. Riječ je o splitskoj klasičnoj gimnaziji.⁶⁷ Po dvoje studenata upisalo je studij u Zagrebu, nakon prethodnog studiranja na Visokoj tehničkoj školi u Beču⁶⁸ i Sveučilištu u Beču,⁶⁹ a ostali (po jedan student) studij su upisali nakon završene gimnazije u Zadru,⁷⁰ bogoslovije u Zadru,⁷¹ studija na sveučilištu u Grazu i Munchenu⁷² te visokoj tehničkoj školi u Pragu.⁷³ Za šestero upisanih Splićana nemamo potpunih podataka o prethodnom školovanju, odnosno troje nije upisalo prethodno učilište, a troje ih je navelo samo gimnaziju, bez oznake grada.

67 U ovom razdoblju u Splitu je djelovala i realka, ali prema akademskim propisima, učenici realke nisu mogli upisati studij kao redovni studenti ukoliko nisu položili ispit zrelosti na gimnaziji. Tek od 1894. dopušten je upis maturantima realke s položenom maturom na prirodoslovno-matematičke odjele fakulteta (*Akademički propisi*, 3). Od maturanata splitske realke među upisanim studentima na Filozofskom fakultetu u Zagrebu zabilježen je samo Ante Roje, kao izvanredno upisani akademske godine 1892./1893. (AFF, *Imenici*, br. 15).

68 Nakon studija na Visokoj tehničkoj školi u Beču, na zagrebački Filozofski fakultet upisali su se Antun Lukić 1903./1904. (AFF, *Imenici*, br. 39) i Dušan Manger 1894./1895. (AFF, *Imenici*, br. 17).

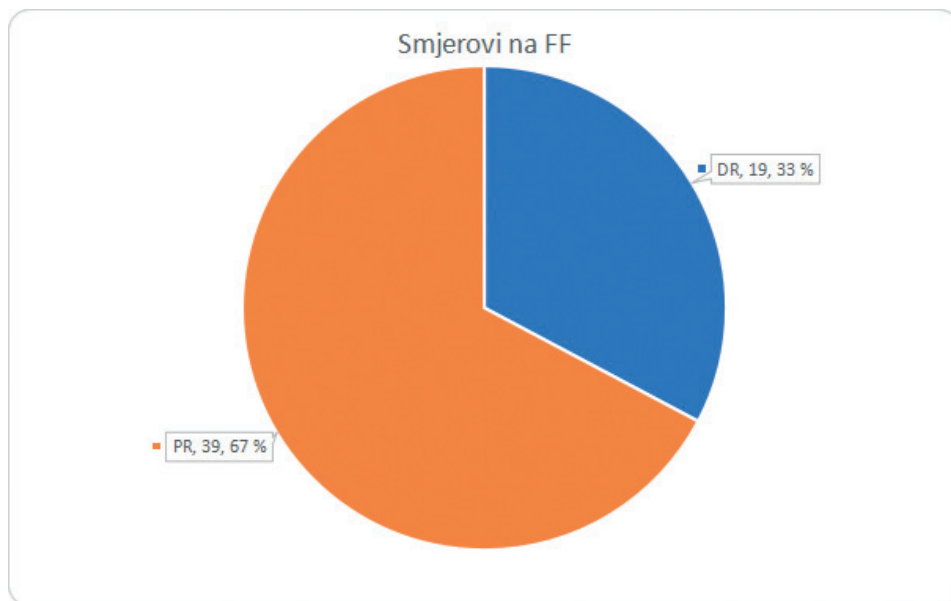
69 Nakon studija na Sveučilištu u Beču, na zagrebački Filozofski fakultet upisali su se Kvintilian Grisogono 1906./1907. (AFF, *Imenici*, br. 53) i Mate Scarneo 1905./1906. (AFF, *Imenici*, br. 48).

70 Nakon završene zadarske gimnazije, na Filozofski fakultet u Zagrebu upisao se Ljubomir Gazzari 1913./1914. (AFF, *Imenici*, br. 81).

71 Nakon školovanja na bogosloviji u Zadru, na Filozofski fakultet u Zagrebu upisao se Marin Katalinić 1908./1909. (AFF, *Imenici*, br. 60).

72 Nakon studija na Sveučilištu u Grazu, na Filozofski fakultet upisao se Pavao Burić 1897./1898. (AFF, *Imenici*, br. 22), a nakon studija na Sveučilištu u Münchenu, na Filozofski fakultet upisao se Marko Nani 1912./1913. (AFF, *Imenici*, br. 76).

73 Nakon studija na Visokoj tehničkoj školi u Pragu, na Filozofski fakultet u Zagrebu upisao se Mirko Buić 1912./1913. (AFF, *Imenici*, br. 76).

Grafikon 6. Udjeli studenata iz Splita na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1874. – 1914. prema usmjerenjima upisanih studijskih grupa (društveno-humanističke znanosti i prirodoslovno-matematičke)

Vezano uz studijske grupe koje su studenti upisivali na Filozofskom fakultetu,⁷⁴ među splitskim studentima njih 67 posto (39 studenata) odlučilo se za studije prirodoslovno-matematičkog usmjerenja, dok je dvostruko manje, 33 posto (19 studenata), upisalo studije društveno-humanističkih znanosti. Zanimljivost u ovoj podjeli jest ta da su splitski studenti u ovom segmentu odudarali od opće studentske slike na fakultetu: udio upisanih na prirodne, odnosno društvene znanosti među cijelom populacijom Filozofskog fakulteta upravo je suprotan od udjela među splitskim studentima.⁷⁵ Koji je razlog tome, teško je reći, ali među splitskim je studentima očit značajniji interes prema „novim” prirodnim

74 Uz klasične discipline društveno-humanističkih znanosti, kako je već spomenuto, Filozofski fakultet je do kraja 19. stoljeća obuhvaćao gotovo sve prirodoslovno-matematičke znanosti. Zaseban Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu odvaja se od Filozofskog tek 1947. godine (Luetić: *Studenti*, 155).

75 Analiza podataka za cjelokupnu studentsku populaciju fakulteta pokazala je da je 55 % studenata bilo upisano na društveno-humanističke znanosti, 36 % na prirodoslovno-matematičke, dok su ostali bili polaznici tečajeva (Tihana Luetić: *Brojčano stanje studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, odnosi s drugim fakultetima i osvrt na izbor*

i matematičkim disciplinama, čija se specijalizacija i profesionalizacija događala upravo tijekom 19. stoljeća, u odnosu prema „starim” društveno-humanističkim znanostima, koje su se tradicionalno predavale na studijima.⁷⁶

Zaključno možemo reći kako je ukupan broj studenata iz Splita na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u razdoblju od 1874. do 1914. vrlo skroman: upisano je bilo njih 58, a od tog broja svega njih devetorica završila su studij u Zagrebu polaganjem profesorskog ispita. Razlozi ovako skromnih brojki su raznoliki: studenti iz dalmatinskih gradova tradicionalno su studirali na sveučilištima na Apeninskom poluotoku i u sveučilišnim centrima diljem Austro-Ugarske Monarhije. U trenutku kada je otvoreno moderno sveučilište u Zagrebu 1874., ono je bilo ograničeno i u smislu izbora struka (tehničke struke i medicina još uvijek se nisu mogle studirati na novoosnovanom sveučilištu), a osim toga, njegove diplome nisu se priznavale u austrijskom dijelu monarhije, uslijed austrijskog zakona o reciprocitetu sveučilišta, što je izravno doticalo upravo studente iz Dalmacije. Pitanje reciprociteta bio je i glavni razlog zašto su studenti, ukoliko su i upisali studij u Zagrebu, odlazili završiti studij na nekom od austrijskih sveučilišta (duljina studiranja u Zagrebu pokazuje da je najviše studenata studiralo svega jedan semestar, njih 28). Analizirajući osobne podatke upisanih splitskih studenata, zaključeno je kako je, po socijalnoj strukturi, splitska akademska mladež dolazila iz različitih društvenih slojeva, ali ipak najviše njih dolazilo je iz obitelji javnih službenika. Po mjestu svojeg rođenja, velik broj njih bio je rođen izvan Splita, a po prethodnom obrazovanju, najveći broj dolazio je iz splitske klasične gimnazije. Po svojem studijskom usmjerenju, više od polovice studiralo ih je prirodoslovno-matematičke znanosti, te ih je većina bila na redovnom studiju. U svakom slučaju, riječ je o grupi koja je u razdoblju do Prvog svjetskog rata svojom brojnošću bila vrlo skromna, ali upravo oni su ti koji su utrli put budućim znatno brojnijim generacijama Splićana na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

studija (1874.-1914.). U: Humanitas et litterae. Zbornik u čast Franje Šanjeka. Zagreb 2009. prir. Lovorka Čoralić i Slavko Slišković, 614).

76 Ulrich Johannes Schneider: *The Teaching of Philosophy at German Universities in the Nineteenth century*. History of universities, Oxford XII/1993. 215-217.

Tablica 1. Popis studenata iz Splita na Filozofskom (Mudroslovnom) fakultetu Kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu 1874.-1914.⁷⁷

God. studija na FF u Zagrebu	Prezime	Ime	God. rod.	Ime oca/majke/skrbnika	Stud. grupa ⁷⁸
1910/11	Angjelinović	Danko	1891	pok. Miho	GEO/PRIROD ⁷⁹ /FIZ
1910/11 1912/13	Angjelinović	Budislav Grgur	1886	pok. Miho	POV/GEO
1891/92	Barać	Josip	1871	Mate	KLAS.FIL./FILOZ./ SLAV/FRANC/TAL
1909/11	Bavčević	Fran	1889	Marin	PRIROD/FIZ/KEM
1901/02	Belas	Ante	1880	Marin	POV/GEO
1905/06- 1908/09	Bitanga	Luka	1887	Josip	FIZ/PRIROD
1912/13	Buić	Mirko	1894	Juraj	MAT/PRIROD/POV. UMJET
1907/08	Bulat	Petar	1887	Jozo	KLAS. FIL.
1897/98	Burić	Pavao	1877	Pavao	PRIROD.
1907/08	Cvjetiša	Frano	1884	Cvjetko	PRIROD/KEM
1910/11- 1911/12	Čačić	Ivo	1881	Ivan	MAT/FIZ/KEM/FILOZ
1911/12	Doležal	Oskar	1888	Josip	FIZ/PRIROD/FILOZ
1885/86	Duboković	Vicko	1867	skrb. Tadija Zanković	KLAS.FIL/SLAV
1907/08- 1910/11	Galvagni	Ivan	1887.	Frano	POV/GEO

77 U tablici su navedeni studenti iz Splita na Filozofskom fakultetu u Zagrebu abecednim redom. Osobni podaci studenata te podaci o studiju navedeni u tablici, preuzeti su iz osobnih *nacionala* (upisnih listova) studenata iz *Imenika upisanih redovitih i izvanrednih slušača Mudroslovnog fakulteta* (Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu).

78 Kratice navedene u tablici označavaju sljedeće predmete: GEO-geografija; FIZ-fizika; KEM-kemija; MAT-matematika; POV.UMJET-povijest umjetnosti; POV-povijest; KLAS.FIL-klasična filologija (grčka i rimska); FILOZ-filozofija; SLAV-slavistika; FRANC-francuski jezik; TAL-talijanski jezik; NJEM-njemački jezik; RUS-ruski jezik; FILOZ-filozofija; GEOM-geometrija; HRV-hrvatski jezik.

79 PRIROD-prirodoslovlje (u okviru predmeta „Prirodoslovlje“ slušali su se kolegiji iz botanike, zoologije i mineralogije).

1880/81- 1883/84	Gavazzi	Ardoje (Artur)	1861	majka Antica	POV/FILOZ./SLAV/ FRANC
1913/14	Gazzari	Ljubomir	1892	pok. Vjekoslav, skrb. Vinka ud. Gazzari	FILOZ/SLAV/POV. UMJET
1911/12- 1912/13	Giori	Edgard	1892	pok. Albert, majka Eugenija, skrb. Josip Majstorović	FILOZ/MAT/FIZ/ SLAV
1906/07	Gotovac	Antun	1887	majka Marija, skrb. Petar Gotovac	PRIROD/FIZ/FILOZ
1906/07	Grisogono pl.	Kvintilian	1883	majka Elisa, skrb. dr. Prvislav Grisogono	MAT/GEOM/FIZ
1894/95- 1897/98	Jakša pl.	Frano	1871	Niko	PRIROD/KEM
1910/11	Jelavić	Ivan	1884	Josip	MAT/GEOM/FIZ
1906/07- 1907/08	Jelovac	Ante	1885	Gašpar	PRIROD/FIZ/FILOZ
1905/06	Juras	Ivo	1886	Filip	POV/GEO
1913/14	Juričić	Milan	1890	Luka	MAT/GEOM/FIZ/ PRIROD
1912/13	Kargotić	Dinko	1894	Hektor	PRIROD/SLAV
1891/92- 1893/94	Karlovac	Antun	1872	Vinko	KEM/FRANC
1908/09- 1911/12	Katalinić	Marin	1887	Ivan	MAT/FIZ/GEOM/RUS
1907/08; 1912/13	Katić	Lovre	1887	Špiro	MAT/FIZ/PRIROD/ SLAV
1908/09	Kljaković	Josip	1889	Nikola	MAT/FIZ/GEOM
1906/07	Košćina	Matej	1886	Jerolim	SLAV/HRV/KLAS.FIL
1907/08	Križanac	Ivo	1889	pok. Marko, majka Vice, skrb. Martin Dadić	GEO/PRIROD
1878/79	Kuzmanić	Antun	1859	Pavao	MAT/FIZ
1906/07	Lovrić	Stjepan	1884	Jakov	PRIROD/FIZ/FILOZ
1903/04	Lukić	Antun	1883	Ilija	FIZ/MAT

1905/06-1908/09	Lukšić Carić	Tomo	1885	Matej	FIZ/MAT/GEOM/ FILOZ
1886/87	Ljubić	Josip	1869	Dinko	POV/GEO
1894/95-1896/97	Manger	Dušan	1870	Ivan dr.	MAT/FIZ/KEM/FILOZ
1911/12	Murat	Mihovio	1884	Nikola	FIZ/MAT/PRIROD
1912/13	Nani	MARko	1893	Josip	PRIROD/SLAV
1896/97	Nazor	Vladimir	1876	Petar	PRIROD/MAT/SLAV
1913/14	Nikolić	Marij	1893	Vjekoslav	FILOZ/SLAV/FIZ/ PRIROD
1912/13	Niseteo	Kažimir	1892	Frano	MAT/FIZ/GEOM/ FILOZ
1901/02	Pavković	Nikola	1882	Juraj	POV/GEO
1909/10; 1911/12	Petrinić	Dragutin	1889	majka Marija	MAT/GEOM/FIZ/ FILOZ
1907/08	Pokleповić	Josip	1884	Petar	PRIROD
1892/93	Roje	Ante	1872	Ante	MAT/FIZ/GEOM
1905/06-1908/09	Scarneo	Mate	1883	Mate	PRIROD/FILOZ
1911/12	Sentinella	Petar	1891	Ivan	MAT/FIZ/KEM/FIL./ HRV
1911/12	Silobrčić	Mihajlo	1891	Marin	MAT/FIZ/KEM/FIL./ HRV
1911/12-1912/13	Sinovčić	Marko	1886	Antun	SLAV/FILOZ/POV. UMJET
1912/13	Sisgoreo	Stjepan	1892	Josip	PRIROD/FIZ/SLAV
1895/96-1897/98	Smodlaka	Petar	1876	Božo	FIZ/KEM/MAT/ PRIROD
1913/14	Šimetin	Ivo	1894	Josip	FILOZ/POV.UMJET
1907/08	Torre	Dinko	1885	pok. Kuzma, majka Mare, skrb. don Frane Torre	PRIROD/NJEM
1876/77	Trinajstić	Matej	1856	Ivan	KLAS.FIL/SLAV

1909/10- 1911/12	Ujević	Augustin	1891	Ivan	SLAV / KLAS. FIL / FILOZ
1910/11	Vlaho	Lovro	?	Ivan	MAT/KEM/SLAV/FIZ
1912/13	Zuppa	Vilibald	1891	Ivan	SLAV/FILOZ/FIZ/ PRIROD

STUDENTS FROM SPLIT AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY (*MUDROSLOVNI
FAKULTET*) OF THE ROYAL UNIVERSITY OF FRANZ JOSEPH I IN ZAGREB
(1874-1914)

Summary

Based on the enrollment records from the Archives of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, this paper analyzes a group of Split natives who were students at the then *Mudroslovni fakultet* (Faculty of Philosophy), in the period between the establishment of a modern university in Zagreb in 1874 until the beginning of WWI in 1914. The available personal data, as well as data on their education, were analyzed through a quantitative method in order to determine their social status, family origins, educational background, and some of the characteristics of their student life in Zagreb.

Analysis of data led to the conclusion that the total number of students from Split enrolled at the *Mudroslovni fakultet* in Zagreb, in the period between 1874 and 1914, is very scarce: there were 58 enrolled students, of which only 9 completed their studies in Zagreb by taking the final professorial exam. The reasons for such low numbers are various: students from Dalmatian towns traditionally studied at universities on the Apennine Peninsula and the central universities of the Austro-Hungarian Monarchy. At the moment when a modern university in Zagreb opened its doors to interested students in 1874, it still had significant limitations both in the sense of vocations offered (technical vocations and medicine were still not available at the newly founded university) and in the fact that its diplomas were not recognized in the Austrian part of the Monarchy, due to the Austrian law on the reciprocity of universities, which directly affected students from Dalmatia. The issue of reciprocity was also the main reason why these students, if they enrolled at the Zagreb University, would later transfer to another university in Austria to finish their studies (the length of their stay in Zagreb reveals that most of the students, some 28 of them, spent only one semester in Zagreb). Analysis of the personal data of enrolled students has led to the conclusion that students from Split, by their social structure, came from various social strata, but the majority were from the families of public officials. According to their birthplace, the majority were born outside of Split, and as far as their educational background, most attended the so-called *klasična gimnazija* in Split, a preparatory high school with a focus on classical languages. According to the selected subjects of study, more than half were students of the natural sciences and mathematics, and most were full-time students. In any case, the number of students from Split who attended the *Mudroslovni fakultet* in Zagreb prior to WWI is very scarce, but these very students paved the way for future generations of students from Split who became students of the present-day Faculty of Humanities and Social Sciences in far greater numbers.

Keywords: higher education, students, Split, University of Zagreb, Faculty of Philosophy, social history, 19th century, 20th century